Book-Post

68

To,

If not delivered
please return to :

EDITOR,
THE VEDIC PATH,
P.O. Gurukul Kangri,
(U.P.) 249404.

त्रेयः ॥ अत्रिभृगुकुत्सवसिष्ठ ॥ गोतमाङ्गिरोभ्यश्च ॥ एभ्यो गोत्रप्रत्ययस्य बहुत्वे

लुक् स्यात् ॥ तत्स्त्रियां अत्रयः भृगवः कुत्साः वसिष्ठाः गोतमाः अङ्गिरसः शुभ्रादिभ्य

श्च ॥ ढक् स्यात् ॥ अपत्ये शौभ्रेयः कल्याण्यादीनामिनङ् स्यात् ढक् च काल्याणिनेयः ॥

कुलटाया वा ॥ इनङ् मात्रे विकल्पार्थे ढक् तु नित्यः पूर्वेणैव कौलटिनेयः सती भिक्षुकी

अत्र कुलटा ॥ चटकाया ऐरक् ॥ चटकादिति वाच्यम् ॥ प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्या

पि ग्रहणमिति सिद्धमिति चटकस्य चटकाया वा अपत्यं चाटकैरः ॥ स्त्रियामपत्ये लुग्वक्तव्यः तयो

रेव स्त्र्यपत्यं चाटकैरी ॥ गोधाया ढ्रक् ॥ गौधेरः शुभ्रादित्वात् ढक् गौधेयः आरगुदीचां ॥ गौधारः

क्षुद्राभ्यो वा अङ्गहीनाः शीलहीनाश्च क्षुद्रास्ताभ्यो वा ढ्रक् पक्षे ढक् काणेरः काणेयः दासेरः

स्त्रीभ्यो ढक् ॥ स्त्री॰प्रत्ययान्तेभ्यो ढक्। वैनतेयः ॥ कन्यायाः कनीन च ॥ चादण्। का
नीनो व्यासः कर्णश्च ॥ राजश्वशुराद्यत् ॥ राज्ञो जातावेवेति ॥ ये चाभावकर्मणोः ॥ यादौ तद्धि
ते प्रकृत्या येऽन् [illegible] स्यात् स्यान्न तु भावकर्मणोः। राजन्यः। जातावेव किं। अन् प्रकृत्या
णि परे ॥ राजनः। श्वशुर्यः ॥ क्षत्राद्घः ॥ क्षत्रियः। जातावित्येव। क्षात्रिरन्यः ॥ रेवत्यादि
भ्यष्ठक् ठस्येकः ॥ अङ्गात्परस्य ठस्येकादेशः। रैवतिकः ॥ गोत्रे कुञ्जादिभ्यश्च्फञ् ॥
व्रातच्फञोरस्त्रियाम् ॥ व्रातवाचिभ्यो लुग्वदन्ते कौञ्जायनाः ब्राध्नायन्यः ॥ नडादि
भ्यः फक् ॥ गोत्र इत्येव नाडायनः। चारायणः। अनन्तरो नाडिः ॥ अश्वादिभ्यः फञ् ॥ गोत्रे
आश्वायनः ॥ इतश्चानिञः ॥ इकारान्तान्नह्व्यचोपत्ये ढक् न त्विञन्तात् दौलेयः नैधेयः

प्रकृत्या नो स्य
भ्यस्त्व स्वार्थे
भ्यः प्रत्ययः
स्यात् कौञ्ज्ञा
यन्यः वड नेर

3

थैः स्तोत्रैर्देवदेवं महेश्वरं नमस्यंति ये शश्वत् दुर्गाण्यतितरंति ते इति भीष्मवाक्यं अनुशासनि
के इंद्रप्रत्युपमन्युवचनं यस्य विष्णुश्च ब्रह्मा च त्वं चैव शक्रः महामरैः अर्चयंति सदा लिंगे त
स्मात्श्रेष्ठतरो हि कः इति तथा तत्रैव स एव भगवानीशः सर्व तत्त्वादिरव्ययः सर्वतत्त्ववि
धानज्ञः प्रधानपुरुषेश्वरः सोसृजद्दक्षिणादंगाद्ब्रह्माणं लोकभावनं वामपार्श्वात्तथा
विष्णुमादौ ग्रंथस्था सृजत् शांतिपर्वणि ईश्वरश्चेतनः कर्ता पुरुषः कारणं शिवः वि
ष्णुर्ब्रह्मा शशी सूर्यः शक्रो देवाश्च सान्वयाः सृज्यंते ग्रस्यते चैव तमोभूतमिदं यदा
अप्रज्ञातं जगत्सर्वं तदा ह्येको महेश्वर इति तथा तत्रैव निहतास्तेन पूर्वं त्वं हतवानसि
वैरिणः अप्रमेयप्रभावं तं देवदेवमुमापतिं भजस्व नित्यं प्रयतो विश्वेशं हरमव्य
यमिति पार्थं प्रति कृष्णवचनं आश्वमेधिके वयं च सर्वे तद्भक्ताः स चास्माकं प्रसीदति
तत्प्रसादाद्वयं राज्यं प्राप्ताः कौरवनंदनेत्यारभ्य कस्तोसि नाम हन्यात् मनसापि प्रधर्ष
येत् द्रोणकर्णमुखेवीरांस्तां महेष्वासैः प्रहारिभिः ऋते देवान्महेष्वासा बहुरूपान्महे
श्वरात् तेस्यैव च प्रसादेन निहताः शत्रवस्त्वयेति युधिष्ठिरं प्रति भीष्मवचनं राज

धर्मे स्थापय भगवान्ध्यात्वा चिरं मुसल वनायुधः असृजत्सर्वदेशाच्चा श्लोमहादेवो महेश्वरः इ ५
सिं०चं० त्येताः शंकरप्रोक्ता विद्याशास्त्रार्थसंयुताः सौप्तिके अहं यथावदाराध्यः कृष्णेनाक्लिष्ट
६ कर्मणा तस्मादिष्टतमः कृष्णादन्यो मम न विद्यते इति हरिवंशे इति संस्तूयमानस्तु भ
गवान्गोवृषध्वजः प्रसार्य दक्षिणं बाहुं वासुदेवमथाब्रवीत् मुनीषितानामर्थानां प्राप्ति
स्तेऽस्तु मुरोत्तम पारिजातेन बद्धोऽसि मा भूत्ते मनसि व्यथा पुरा मेनाकमाश्रित्य तपस्त्वं सु
करोषि यत् तदा मम वचः कृष्ण संस्मृत्य स्थैर्यमावह प्रबुध्यस्व महत्त्वष्टमतः परतर
स्तथा भविता सीत्यवोचयत्तत्तथा नान्यथा तत्त्वं तदेव कल्पवृक्षसोत्रे अहं ब्रह्मा
कपिलो याप्यनंतः पुत्राः सर्वे ब्रह्मणो अतिवीर्याः त्वत्तः सर्वे देवदेवप्रसूताः एवं सर्वे
शः कारणानां त्वमीश इति रामायणे युद्धकांडे तावदादित्यहृदये ब्रह्मेशानाच्युते
शाय सूर्यायादित्यवर्चसे भास्वते सर्वभक्षाय रौद्राय वपुषे नम इति निर्वचनसामर्थ्यो दुर्गा
च्च आरण्यकांडेपि कृतोऽभिषेकः सुरराजरामः सीताद्वितीयः सह लक्ष्मणेन कृताभि ६
षेकस्त्वगराजपुत्र्या रुद्रः सविष्णुर्भगवानिवेशः इति उपमानिबंधव्याजेन आदिकवि

५४ ६

लिं०चं० ६० णविष्णुना पंचब्रह्ममयेनैव केवलं तंत्रणवेन वेत्ति. सनत्कुमारसंहितायां केवलेनोदकेनैव
स्नपनं संभवेत्सदा गंधोदकं शतगुणं पंचगव्यं ततोधिकं तस्माच्छतगुणं क्षीरं सहस्र
कापिलं भवेत् ततः शतगुणं प्रोक्तं सर्पिषा स्नानमेव च कापिलं संभवेन्नेवं सर्पिषा स्नेप
येच्छंभो तस्मात्सिद्देवि तस्यात्समपराधान्बहूनपि शिवधर्मोत्तरे दध्नः सर्वाणि ज्ञानानि
मांगल्यान्यर्थसिद्धये घृतादमृतसंभूतं भास्वराणामतिप्रियं पयसा सर्वलोकानां
त्रिर्भवति शाश्वती नंदा सुभद्रा सुरभी सुशीला सुमना स्तथा गोमातरः स्थिता भू
मौ स्नानार्थं तु शिवस्य च तस्माद्धुतेन पयसा दध्ना च स्नापयेच्छिवं तदंते चोष्णतो
येन कषायेश्च विलेपयेत् स स्नाप्य शीतले नोदकेन चैव स्नानविधिः स्मृतः शिवध
र्मोत्तरे यः स्नापयति देवेशं शंखतोयेन मानवः सर्वपापविनिर्मुक्तः शिवलोके महो
यते यत्तु वर्जयेच्छिवपूजायां शंखतोयं विशेषतः अत्र तुल्यवलविरोधाद्विकल्पः
केचित्तु गोशृंगेणाभिषेकं कुर्वंति तत्र मानं संचिंत्यं आभिषेकपात्राण्युक्तानि लिंगे दुर्गा
सुवर्णकलशेनाथ तथा विराजतेन वा ताम्रेणाप्यब्जपत्रेण पालाशेन दलेन च शं ६०
खेन मृण्मयेनाथ शोधितेन शुभेन च सकूर्चेन सपुष्पेण स्नापयेन्मंत्रपूर्वकमिति

वेद्येप्रस्त्रालद्वाधिकंफलं रांवशालिविशेषेणफलं स्यात्त्तरोत्तरं वश्यं जनयुतैर्भक्ष्यसत्तु
एपमाधवर्द्धितैः व्यंजनानिविचित्राणिस्वादूनि सुरभीणिच कोटिकोटिफलान्याहुः
स्निग्धानिमधुराणिच क्षीरभक्तेन नैवेद्यं दत्वाकोटिगुणाधिकं तथाफलविशेषेश्च
स्वाद्वमैः कोटिसंमितं गुडखंडकृतैर्भक्ष्यैर्घृतस्नेहेनपाचितैः कोटिमहस्रगुणितं श्रेयं
पुण्यसुगंधामैः मापबत्रकारैर्विविधैर्मधुरैर्घृतपाचितैः कोटिकोटिगुणंपुण्यपात्रि
वनेवेद्यकर्मणि इतिनैवेद्यम् अथताम्बूलं काशीखंडे मुखवासेनयोदद्यात्त्वानैवेद्यमुत्तमं संख्यासमुद्ररत्नानांकथंचित्कृत्येमिष्यते मुखवासादिदानस्यकः संख्यामत्रकारयेत् मुखवासंतांबूलमित्यर्थः मुखवासलक्षणं हेमाद्रौरत्नकोशे पूगपिप्पलपत्राणिक्रमुकस्यफलानिच नारिकेलफलोपेतंमातुलिंगसमायुतं एलाकर्पूरकंकोलैर्मुखवासंप्रचक्षते इतिताम्बूलं अथाभिषेकेमंत्राश्चाक्तालैङ्गे मंत्राणितेप्रवक्ष्यामि शृणुसर्वार्थसिद्धये येलिङ्गं सकृदप्येवस्नाप्यमुच्येतमानवः पावमानेनमंत्रेणतासप्यावामीयकेनच रुद्रेणनीलरुद्रेणपुरुषेणप्र
मेनच शांत्याचाप्युनः शांत्याभारुडेनकपर्दिना आवोराजेतिसाम्नातद्वद्रब्धेद

लिं॰चं॰ ५८

लोकेमहीयते मोचफलंकदलीफलं वायवसंहितायां हविष्यमुद्गधंदेयं शुद्धंमुक्तान्नमेवच पा
यसंदधिसंमिश्रंगोडंचमधुसंयुतं एतेष्वेकमनेकंवानानाव्यंजनसंयुतं गुडखंडान्वितंदुग्धा
न्मथितंदधिचोत्तमं मद्याण्यपूपमुख्यानिस्वादूनिफलानिच यावंतस्तंडुलास्तस्मिन्नै
वेद्येसंतिसंख्यया तावद्वर्षसहस्राणिशिवलोकेमहीयते दद्याद्दिनेदिनेस्वन्नंपंचषाष्टा
रसम्मितं श्राद्धेनअत्यहंमहानैवेद्यंकुर्यात् महानैवेद्यलक्षणमुक्तंविद्येश्वरसंहि
तायां शालितंडुलभारेणमरिचप्रस्थकेनच यवाख्यखाद्याप्रस्थमध्वाज्यकुडवेनव
द्रोणमानेनमुक्तान्नंखाद्यव्यंजनान्वितं घृतपक्वैरपूपैश्चमोदकैः साह्लिकादिभिः
खाद्यैश्चदधिक्षीरंखाद्यप्रस्थकेनच नारिकेलफलादीनिसहस्रशतसंख्यया
खाद्यकमुकैर्मुक्तंषट्त्रिंशत्पत्रकैर्युतं कर्पूरगोरचूर्णेनपंचसौगंधिकैर्युतं तांबू
लमेवकथितंमहानैवेद्यलक्षणं तथाशिवधर्मोत्तरे सदाशिवस्यनैवेद्येयावत्सि
क्थानिसंख्यया तावद्वर्षसहस्राणिदाताशिवपुरेवसेत् घृतसूपयुतैःशाकैः
पुण्यपत्रान्नगुणोत्तरं उपदंशयुतैर्नैवेद्यंपुण्यंपत्रात् गुणोत्तरं सर्षिकोदननैवेद्यं दुर्गो ५८
सहस्रगुणितंफलं सुगंधशालिनैवेद्येविज्ञेयमयुताधिकं कमलशालिनै

स्तं नरकं तत्रैव ये दीपमालां कुर्वन्ति कार्त्तिके श्रद्धयान्विताः यावत्कालं प्रज्वलन्ति दीपास्ते 8
लिंगमग्रतः तावद्युगसहस्राणि दाता स्वर्गे महीयते अथ जलानि स्कांदे नद्याः समुद्र
गामिन्यो नदा वास्त्वयमाहृतं वस्त्रपूतं वशीनं च विशिष्टं शिवपूजने काशीखंडे वस्त्र
पूतैर्जलैर्लिंगं स्नापयित्वा ममामेरः लक्षाश्वमेधजं नित्यं पुण्यं प्राप्नोति मानवः वह
ज्योनितत्रैव श्रद्धानीतं स्त्रियानीतं वा मृत्स्नाहृतं तथा अन्यपूजावशिष्टं च जलं त्याज्यं
शिवार्चने वर्ज्यं पर्युषितं पुष्पं वर्ज्यं पर्युषितं जलं न वर्ज्यं जाह्नवीतोयं तुलसीविल्व
पद्मकं सिद्धान्तशेखरे कलुषं क्रिमिसंमिश्रमीषद्वर्णं पल्वलोदकं अपूतमूतं तत्संस्थं
च शिलागर्तजलं च यत् सदाध्यायायुतं त्याज्यं अन्त्यजातिनिषेवितं इत्यादिदोषसंयु
क्तं वर्ज्यं तोयं शिवार्चने जलसंग्रहणं कुर्यात् दिवा चोपसिनो निशि अथ नैवेद्यं सौ
रपुराणे प्रागालितं दुग्धस्येन कार्यो दन्नं सुसंस्कृतं नानाव्यंजनसंयुक्तं शिवलोके महीय
ते गुडखंडघृतानां च भक्ष्याणां च निवेदयेत् घृतेन पाचितानां च दत्वा शतगुणं भवे
त् स्कांदे मातुलिंगफलाद्यानि च पक्वानि निवेदयेत् शिवाय तत्फलं तस्य यज्ञदा
णानि निवेदयेत् एकं मोचफलं पक्वं यः शिवाय निवेदयेत् सर्वभक्ष्यैर्महाभोगैः शिव

लिं०चं० क्तः देसहस्रेफलानांतमहिमास्वयस्पयोदहेत् देविसंवत्सरं पूर्णंसोमनंदीसमोभवेत् लैंगे
५८ हलागरुसकर्पूरंधूपंदद्याच्छिवायवै नैरंतर्येणमासार्द्धंनसपुण्यमनंतकं अथदीपः
लैंगे कर्पूरवर्त्तिदीपेन सकृद्दत्तेन भक्तितः कर्पूरैर्गोरस्त्रीभिर्विद्युल्लविलोचनः वाय
वीयसंहितायां कपिलासंभवेनैव घृतेनातिसुगंधिना नित्यंप्रदीपितादीपाः शम्भोः
शंकरपूजने शस्ताइत्यनेनकपिलासंभवघृतदीपस्यप्राशस्त्यबोधनात्कपिलाव्य
तिरिक्तगवांघृतेनापिदीपाःकार्याः भविष्ये घृतदीपप्रदानेनशिवायशतयोजनं
विमानंस्वर्भतेदिव्यंसूर्यकोटिसमप्रभमिति घृतासंभवे तिलतैलेनापिकार्यः त
दुक्तंस्कांदे घृतदीपःप्रकर्त्तव्योह्याह्येनशिवमंदिरे तिलतैलेनवाकार्योदरिद्रेण
विपश्चितेति अतसीतैलेनापिकार्यः तदुक्तंनागरखंडे अतसीतैलयुक्तायेदी
पादत्ताःशिवालये दशापूर्वैर्दशापरैस्तैःसमेताःशिवालये वसंतीतिशेषः कौ दुर्गा
सुंभतैलेनापिदीपःकार्यः तदुक्तंस्कांदे कुसुंभस्यचतैलेनदीपादत्ताःशिवालये ५८
तानिनोहिमविषंति दीपदानफलेनहि कार्त्तिक्यांशिवाग्रेदीपदानमतिप्रश

नेत्तु मियुथ्या मि० यवैर्यः शततंभक्त्या पूजयिष्यति मामजं नमःकुर्नेत्तु० गोधूमैस्तु एकै
मोघैर्यो माममभ्यर्चयिष्यति नमःकुर्नेत्तु० असितैर्वा सितैर्वा मां तिलाद्यैर्योर्चयिष्यति न
मःकुर्नेत्तु० नीवारतंदुलैः सार्धैर्यो माममभ्यर्चयिष्यति नमःकुर्नेत्तु० श्यामाकतंदुलैर्नि
त्यंयो माममभ्यर्चयिष्यति नमःर्धं० जयंगतंदुलैर्नित्यंयो माममभ्यर्चयिष्यति नमःकु०
तंदुला यव गोधूमा तिल माषाश्च मुद्गकाः एतैर्धान्यैस्तु पूजां वै कर्मेतिस्म तत्तं नरः ते
षां चैव फलानीह स्वकुं कोपि न पार्यते उद्यापनं च कर्त्तव्यं पुष्पोद्यापनवन्नरैः अथ
धूपः वायवीयसंहितायां चंदनागरुकर्पूरकुष्ठगुग्गुलुचर्णकः घृतेन मधुना
चैव सिक्तो धूपः प्रशस्यते भविष्योत्तरपुराणे गुग्गुलं घृतसंयुक्तं शिवे यस्तु निवेद
येत् स रुद्रलोकमवाप्नोति गाणपत्यं च विंदति सौरपुराणे गुग्गुलं घृतसंयुक्तं सा
ज्याद्रुताति शंकरः गोमूत्राद्गुग्गुलुर्जीनः सुगंधप्रियदर्शनः ब्रह्मधूपः सर्वदेवानां
शिवस्य च विशेषतः सनत्कुमारसंहितायां अगरुर्दशमासान्सुखं दसहस्रं च चंद
नं चतुर्दशसहस्राणि धूपः कालागरुः स्मृतः अनंतो गुग्गुलुश्चैव सहस्रेणापि नः